

PÄÄKIRJOITUS

Verkostojen tiede

Risto Ikonen

Murroskausista puhuminen kuvastaa enemmän yksittäisen ihmisen kyvyttömyyttä havaita elämänvirran jatkuvaa ja monesti peruuttamatonta muutosta kuin sitä, että yhtäkkiä olisi tapahtunut jotain aidosti poikkeuksellista. 1980-luvulta nykypäivään ulottuva juontuva Suomalaisen yhteiskunnan uusiutumiskausi ei ole sen enempää tai sen vähempää mullistava kuin mitä koettiin vuosina 1917-1939 tai 1866-1906.

Yliopistoväki elää paraikaa omaa murroskauttaan, jonka seurauksena akateeminen vapaus näyttää ajautuvan törmäyskurssille taloudellisten näkökohtien kanssa. Tästäkö on sitten kyse?

Emile Durkheim joutui monen muun ohella luennoimaan myös kasvatuksen historiasta. Nykypäivänä tuollaista tieteenalarajojen ylitystä tapahtuu vain harvoin, vaikka periaatteessa monitieteistä lähestymistapaa arvostetaan. Durkheim antaa kuitenkin havaintoesimerkin, miksi rajojen ylittely kannattaa. Hän nimittäin kykeni tiivistämään kasvatuksen historian tehtäväkuvan peräti yhteen virkkeeseen: kasvatuksen historia vapauttaa ihmisen neofobiasta ja neofiliasta eli perusteettomasta uuden kammoamisesta ja harkitsemattomasta innovaatioiden omaksunnasta. Sen enempää vanhaan takertuva uuden kammoaminen kuin sen kritiikitön ihaileminenkaan ei ole hyvästä.

Viime aikoina yliopisto on kieltämättä joutunut sopeutumaan ulkopuolelta tullessiin vaatimuksiin. Tämä ei tosin ole mitään uutta, sillä viimeistään ministeriön kanssa solmitut tulosopimukset rajasivat akateemisen tutkimuksen ja koulutuksen liikkumatilaa erittäin tehokkaasti. Normitiedettä luovat tutkimuksen arvioinnit ovat myös merkinneet akateemisen vapauden vähenemistä. Tieteen laadun takeena eivät ole enää sen tuottamat sisällöt vaan ulkoiset tunnusmerkit, kuten vieraalla kielellä julkaistujen tekstin lukumäärä tai tutkijayhteistyön laajuus, siis verkostoituminen.

Ei voi kuin hämmästellä, kuinka vähällä melulla yliopistoväki omaksui tulosohjauksen ja ulkoisen auditoinnin kaltaiset järjestelmät. Joissakin tapauksissa suhtautumistapa saa jo neofilian piirteitä. Niinpä kun yhtenä tutkimuksen laadun mittarina oli verkostojen laajuus, suomalaisissa yliopistoissa toteutui oikea verkostoitumisbuumi. Lopputulos oli samankaltainen kuin yrityspuolella: koska rahoituksen saannin edellytyksenä oli verkostoituminen, verkostoja rakenneltiin, vaikka se ei ehkä olisikaan ollut tehokkain tapa edistää omaa liiketoimintaa.

Verkostoitumispakko on arkipäivää myös yliopistomaailmassa. Kuinkahan monen tutkimushankkeen lähtökohtana on ollut kiihkeä halu osoittaa oma verkostoitumiskyky? Tai se, että juuri verkostoituminen on ollut rahoituksen saannin edellytys? – On totta, että pakko saa joskus aikaan jotain hyvääkin. Ihmetellä kuitenkin täytyy sellaista tieteentekemistä, jota pitää potkia ulkoapäin liikkeelle.

Pakkoverkostoituminen ei kuitenkaan ole ainoa vaihtoehto. Tiedemaailmassa on aina ollut vapaamuotoisia yhteenliittymiä, joiden muotoutuminen on saanut alkunsa yhteisestä mielenkiinnosta joltain tutkimusteemaa tai lähestymistapaa kohtaan. Tällainen on myös kasvatuksen historian verkosto, josta on vuosien varrella kehittynyt oma eri tieteenalojen väliin sijoittuva instituutionsa. Sen näkyvämpiä ilmentymiä ovat metodologian virtuaaliympäristö *KasHisNet*, kolmatta toimintavuottaan käyvä *Kasvatus & Aika* -lehti ja tietenkin jo perinteeksi muodostunut kesäkauden avajainen, Kasvatuksen historian päivät.

Kasvatuksen historian verkosto ei ole ainoa lajissaan. Samankaltaisia yhteenliittymiä löytyy muiltakin aloilta. Itselleni uusi löydös oli toukokuussa bongaamani Yliopisto- ja korkeakouluhistorian tutkijoiden verkosto. Uutena tuttavuutena voi pitää myös eurooppalaista aikuiskasvatuksen historian verkostoa, jonka tutkijatapaaminen järjestettiin Turkuun samaan aikaan Kasvatuksen historian päivien kanssa. Halukkaat voivat siis osallistua molempien päivien ohjelmaan. Erinomaista! Näistä molemmista verkostoista löytyy lisätietoa tämän numeron Ajankohtaista-osiosta.

* * *

Tämä K & A:n numero sisältää kolme artikkelia, joista ensimmäisessä Merja Sagulin tarkastelee Robinson Crusoen yhtä variaatiota, Risto Roopenpoikaa. Tämän Crusoe-adaptaation oli Siviä Heinämaa kirjoittanut nimenomaan kansakoulun tarpeisiin. Teoksessa kietoutuu ainutlaatuisella tavalla filantropismin kasvattava kirjallisuus Mikael Soinisen pedagogisten näkemysten kanssa. Numeron toisessa artikkelissa Jari Metsämuuronen esittelee ajanlaskumme alun tienoilla toimineiden synagogakoulujen toimintaperiaatteita. Aihepiiri on kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoinen, sillä edustaahan synagogakoulu kenties varhaisinta järjestäytyneen kansanopetuksen muotoa. Kolmannessa artikkelissa Ulla Tuovinen puolestaan pohtii, ylsikö minihameesta aiheutunut julkinen närkästys aina moraalipaniikin mittoihin. Tuovinen selvittää minimuodin vastaanottoa 1960-luvun lehtikirjoittelun ja ennen kaikkea mielipidekirjoitusten avulla. Artikkelit tuo esiin yhden kasvatustodellisuutta voimakkaasti muokkaavan tekijän, nimittäin vanhempien polvien pyrkimyksen vaalia nuorempien ikäluokkien moraalia.

Katsaus-osiosta löytyy pastori TT Kaija Santin kirjoitus, jossa esitellään inkeriläisseurakuntien vaiheita bolshevikivallan ensimmäisten vuosikymmenten aikana. Teksti on muokattu väitöstilaisuudessa esitetyn lection pohjalta ja sen keskushenkilönä on pastori Laurikkala, joka seurakuntien esimiehenä joutui ottamaan vastaan Stalinin kauden kirkonvastaiset toimet koko voimallaan. Kirjoituksessaan Santti kertoo, millaisia muotoja vaino sai ja millä keinoin ahdistetut seurakunnat yrittivät jatkaa kituliasta toimintaansa.

Ajankohtaisosiosta löytyy puolestaan lasten- ja nuortenkirjallisuuteen keskittyvää Annantalon Kirjativoli -tapahtumaa koskeva esittely. Siitä käy muun muassa ilmi, millaisiin keinoihin suullisen tradition perinteessä voidaan lapset tutustuttaa kirjakulttuuriin. Monipuolisen kuvan yliopistohistorian tutkimusteemoihin saa aiheen ympärille rakentuneen tutkijaverkoston toukokuista tapaamista koskevasta reportaasista. Viime hetkellä numeroon valmistui myös aikuiskasvatuksen historian eurooppalaisen tutkijaverkoston tapaamista ja viimeisimpiä Kasvatuksen historian päiviä koskeva raportti. Osion päättävässä kirjoituksessa luodaan vielä katse kohden tulevaa: elokuussa 2010 järjestetään Helsingissä kansainvälinen SHARP (Society for the History of Authorship, Reading and Publishing) -konferenssi, jonka taustoja ja sisältöjä jo näin ennakkoon lehdesämme esitellään.

Kirja-arvioiteja on tähän numeroon valmistunut yhteensä kuusi kappaletta. Aihepiirit ulottuvat historian opetuksen tavoitteista työväen kulttuuriin ja Foucaultin filosofiasta taide-

opetuksen erityispiirteisiin. Erikoisuutena mainittakoon esiteltävänä oleva teos, joka luo havainnollisen kuvan wikimaailman erityispiirteistä aina julkaisutapaansa myöten– teos on nimittäin hankittavissa perinteisen paperiversion lisäksi myös ilmaiseksi verkosta. Samaa tiedon vapauden periaatetta K & A:kin edustaa.

Nähdäkseni K & A on rohkaiseva esimerkki siitä, mihin tieteenalarajat ylittävä ja ilman ulkoista pakkoa muodostunut verkosto voi yltää. Kiitän toimitusta vakuuttavasta työpanoksesta: ilman teitä julkaisua ei olisi. Erityiskiitoksen ansaitsevat artikkelien nimettömiksi jäävät arvioitsijat, joiden huomautukset ovat auttaneet kirjoittajia hiomaan tekstejään entistäkin paremmiksi. Lopuksi kiitän vielä kirjoittajia, jotka ovat luovuttaneet hengentuotteen sa toimituksen käsiteltäviksi. Lukijoille toivotan antoisia ja ajatuksia herättäviä hetkiä lehtemme parissa.

Risto Ikonen on toiminut *Kasvatus & Aika* lehden päätoimittajana kesäkuusta 2008 alkaen

KasHisNetin verkko-osoite:

<http://www.enorssi.fi/virmo/virmo-1/kashisnet>